

The role of professional ethics of teachers
in improving student achievement

motivation
A. Khakpour^{1*}

1. Assistant Professor of Malayer University

نقش اخلاق حرفه‌ای معلمان در تقویت انگیزش

پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

عباس خاکپور^{۱*}

۱. استادیار دانشگاه ملایر

Abstract

Purpose: This study focused on the role teachers' professional ethics on of students' achievement motivation. Hence, this study examined the relationship between the variables of teachers' professional ethics and intrinsic and extrinsic motivation of secondary school teachers in the form of structural equation modeling.

Method: The sample size consisted of 600 high school boys and girls' students and 120 teachers using Cochran sampling formula with five percent sampling error. The subjects were selected using multistage cluster sampling. To gather research data two questionnaires were used to evaluate the professional ethics of teachers (made by researchers) and student's achievement motivation (Valrand, 1992). The reliability of the questionnaires was confirmed through Cranach's alpha coefficient. The content Validity of the questionnaires was confirmed by experts.

Findings: Using analysis, structural equation modeling, the relationships between variables of teacher's professional ethics and student's achievement motivation were tested. The results showed that the experimental model has good fitness and there are positive significant relationship between professional ethics and internal and external achievement motivation. In addition, the results indicated there was significant difference in the scores of teachers' professional ethics on the basis of gender, educational level and type of school (urban-rural). Average scores of female teachers' professional ethics significantly were higher than male teachers and the average scores of professional ethics (respect, trust and non-discrimination) in rural teachers were higher than urban teachers.

Key words: achievement motivation, professional ethics, secondary school

چکیده

هدف: این پژوهش به مطالعه نقش اخلاق حرفه‌ای معلمان در انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متمرکز گشته است. لذا این پژوهش روابط متغیرهای اخلاق حرفه‌ای معلمان و انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزگی دبیران دوره متوسطه را در قالب مدل معادلات ساختاری مورد آزمون قرار می‌دهد

روش: جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان و معلمان دختر و پسر دوره متوسطه اول شهرستان دورود در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ می‌باشند. حجم نمونه پژوهش با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران و با خطای پنج درصد شامل ۶۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر و ۱۲۰ دبیر دوره متوسطه اول بوده که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردیده‌اند.

برای جمع‌آوری اطلاعات پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته ارزیابی اخلاق حرفه‌ای معلمان و پرسشنامه ارزیابی انگیزه پیشرفت تحصیلی والراند (۱۹۹۲) استفاده شده است. پایایی پرسشنامه محقق ساخته از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲۳ به‌دست آمده است و پایایی پرسشنامه والراند از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به‌دست آمده است. روایی محتوایی هر دو پرسشنامه توسط متخصصین مورد تأیید قرار گرفته است.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان می‌دهد اخلاق حرفه‌ای معلمان مورد مطالعه بالاتر از حد میانگین جامعه می‌باشد و میانگین انگیزش تحصیلی درونی و بیرونی دانش‌آموزان مورد مطالعه از میانگین مورد انتظار بیشتر است. همچنین روابط ساختاری بین داده‌های متغیرهای اخلاق حرفه‌ای و متغیرهای انگیزش تحصیلی با استفاده از روش تحلیل معادلات ساختاری نشان می‌دهد که مدل تجربی از برازش خوب و معناداری برخوردار است و رابطه مثبتی بین اخلاق حرفه‌ای و انگیزش تحصیلی بیرونی و درونی وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد تفاوت معناداری در نمره ارزیابی اخلاق حرفه‌ای معلمان بر اساس جنسیت، مقطع تحصیلی و نوع مدرسه (شهری- روستایی) وجود دارد. میانگین نمرات اخلاق حرفه‌ای معلمان زن به طور معناداری بیشتر از معلمان مرد می‌باشد. و میانگین نمرات متغیرهای اخلاق حرفه‌ای (احترام، اعتماد و عدم تبعیض) در معلمان روستایی بالاتر از معلمان شهری است.

کلید واژه‌ها: اخلاق حرفه‌ای، تدریس، انگیزش پیشرفت تحصیلی، نظام آموزشی

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۲/۱۷

پژوهش مقاله: ۱۳۹۵/۱۰/۲۸

Accepted Date: 2016/05/06

Received Date: 2017/01/17

مقدمه و بیان مسأله

امروزه متولیان نظام‌های تربیتی در کشورهای دنیا اعم از پیشرفته و یا در حال توسعه به اهمیت آموزش اخلاق حرفه‌ای به معلمان و مدیران مدارس و صدور گواهی‌نامه اذعان دارند و خواستار اضافه شدن واحدهای درسی اخلاق حرفه‌ای به دوره‌های تربیت معلم و ادغام اخلاق به برنامه‌های درسی آموزش و پرورش هستند. به همین منظور از اواسط دهه ۹۰ میلادی بسیاری از رهبران آموزشی یا شورای آموزشی در بسیاری از کشورها سعی در تدوین چارچوب و استانداردهای اخلاق حرفه‌ای با توجه به ارزش‌ها و نیازهای جامعه خود بودند تا معلمان و تمام افرادی که در عرصه آموزش فعالیت دارند، با گام برداشتن در آن مسیر به اهداف متعالی آموزش که برای جامعه خود ترسیم کرده‌اند برسند. بسیاری از کشورها، تنظیم و تصویب کدهای اخلاقی را نقطه عطفی در توسعه آموزشی خود می‌دانند و بر این باورند که سطح بالایی از اعتماد عمومی را برای آن حرفه به ارمغان می‌آورند و به‌عنوان معیارهایی برای ارزیابی عملکرد افراد در نظر گرفته می‌شوند.

استانداردها اخلاقی می‌توانند با ایجاد انتظارات و جهت دهی به فعالیت‌های آموزشی، بر عملکرد معلمان تأثیر مستقیم داشته و غیرمستقیم بر اقدامات نهادها و انجمن‌های فرهنگی - که به نوعی در امر آموزش درگیر هستند - تأثیر بگذارند. کیفیت استانداردهای حرفه‌ای بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان موثرند. بر همگان آشکار است که معلمان نقش محوری در نظام تربیتی را بازی می‌کنند؛ نقش آنها تنها انتقال دانش و اطلاعات به فراگیران نیست، بلکه آنان در ایفای نقش خود باید این اطمینان را به‌وجود آورند که همه دانش‌آموزان به پتانسیل کامل خود برسند. مدل رفتاری آنان آگاهانه یا غیرآگاهانه می‌تواند مورد تقلید دانش‌آموزان قرار گیرد و یا بر تصمیمات آنان تأثیر بگذارد. رابطه بین معلمان و دانش‌آموزان بسیار مهم و حساس می‌باشد و باید بر پایه‌های قوی و استوار ناشی از احترام و اعتماد متقابل و همچنین در بالاترین استانداردهای اخلاقی بنا نهاده شود که البته وجود چنین رابطه‌ای بین معلمان و سایر اعضای جامعه تربیتی از قبیل والدین و همکاران نیز ضروری است. معلمان برای اینکه در مسئولیت خطیری که همان رساندن دانش‌آموزان به پتانسیل کامل خود است؛ موفق باشند باید سطح بالایی از شایستگی‌ها را در خود ایجاد کنند.

انگیزش پیشرفت را می‌توان یکی از مهم‌ترین عوامل در درونداد و فرایند نظام یادگیری قلمداد کرد که می‌تواند تحت تأثیر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم قرار گیرد. ایمز (Ames, 1984)، انگیزه را یکی از مهم‌ترین پیش نیازها در فرآیند آموزش می‌داند. انگیزه پیشرفت منجر به یادگیری، تغییر و تلاش در دانش‌آموزان می‌شود که می‌تواند از اخلاق حرفه‌ای معلمان تأثیر پذیرد. مطالعات انجام شده نشان می‌دهند که در یادگیری مطالب توسط افراد، نقش انگیزه افراد از هوش آنان بسیار پررنگ‌تر است و انگیزه در افراد باعث برنامه‌ریزی بهتر و مناسب‌تر برای استفاده از وقت می‌شود (Evans, 2001). رعایت استانداردهای اخلاق حرفه‌ای و عمل کردن براساس این کدهای اخلاقی

توسط معلمان می‌تواند در ایجاد انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان و در مجموع در فرآیند آموزش نقش مهمی ایفا نماید. انگیزش پیشرفت تحت تاثیر عوامل مختلفی درونی و بیرونی است که یکی از این عوامل می‌تواند اخلاق حرفه‌ای معلمان در مدرسه و محل کار خود باشد.

پژوهش حاضر به ارزیابی نقش مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان در ارتقاء انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متمرکز گشته است. اگرچه ارتباط اخلاق حرفه‌ای با متغیرهایی همچون ویژگی‌های فردی معلمان (سن - جنسیت - رشته تحصیلی)، ویژگی‌های موقعیتی مدارس (برخوردار - ضعیف) و متغیر جغرافیا (شهری - روستایی) مورد مطالعه قرار گرفته است.

امروزه چند رویکرد برای تجزیه و تحلیل رفتار اخلاقی وجود دارد که شامل اخلاق عدالت، اخلاق نقد، اخلاق مراقبت و اخلاق حرفه‌ای می‌شود. اخلاق عدالت به‌عنوان "تعهد به آزادی انسان" تعریف شده و روشی برای تصمیم‌گیری و احترام به حاکمیت مساوی مردم است. اخلاق نقد در نظریه انتقادی ریشه دارد. اخلاق نقد به افراد کمک می‌کند که سؤال‌های چالش‌برانگیزی را مطرح کنند. اخلاق مراقبت در کار دانشمندان فمینیستی، از جمله گیلیگان (Gilligan) و نودینگ (Noddings) ریشه دارد. این اخلاق بر ارزش‌هایی مانند اعتماد، وفاداری، تعلق، خود ارزشی و خودکارآمدی و توجه به نیازها و خواسته‌های افراد جوان در مدارس تمرکز دارد (Shapiro & Stefkovich, 2005). اخلاق حرفه‌ای که از ادغام سه اخلاق ذکر شده بنا نهاده شده به‌دنبال تدوین ارزش‌ها و کدهای اخلاقی در سازمان‌ها و مؤسسات مختلف می‌باشد.

این که اخلاق حرفه‌ای معلمان بر کدام بعد از انگیزش پیشرفت می‌تواند تاثیر گذار باشد نیازمند توجه به نظریه‌های متعدد انگیزش است. تعدادی از نظریه‌پردازان انگیزش مانند (Ames, 1978) - Ryan & Deci, 2000 - Ames & Archer, 1988 - Deci, 1992) معتقدند که انواع مختلفی از انگیزش وجود دارد؛ و انگیزه انسان را به دو نوع کلی شامل انگیزه درونی و انگیزه بیرونی تقسیم می‌کنند. میل تایید و ساونی (Miltiadou, M., & Savenye, 2003) انگیزش درونی را انگیزشی می‌دانند که از عواملی همچون علاقه یا کنجکاوی سرچشمه می‌گیرد. بنا به تعریف ریان و دسی (Ryan & Deci, 2000)، انگیزش درونی تمایل ذاتی برای جستجو و تسخیر چالش‌ها به‌عنوان اهداف فردی و علائق شخصی است. انگیزه‌های بیرونی بستگی به عوامل مختلف مانند سن، جنس، شغل، سطح تحصیلات، طبقه اقتصادی و ... دارد. اما در مورد انگیزش بیرونی، مطالعات مختلف نشان از وجود رابطه بین انگیزه پیشرفت و عوامل مختلف از جمله معلمان و نوع تربیت و آموزش والدین، ویژگی جمعیت شناختی، شغل آینده و غیره است (Bahrani, 2005).

مطالعات انجام شده از وجود رابطه بین اصول اخلاق حرفه‌ای و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان حکایت می‌کنند با این توضیح که برخی از پژوهش‌های انجام شده اخلاق حرفه‌ای را به‌عنوان مؤلفه‌ای از فرهنگ سازمانی مطالعه نموده‌اند. اسمیت (Smit, 2007) در پژوهشی با محوریت نقش و

تأثیر فرهنگ سازمانی معلمان بر روی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کلاس سوم و چهارم، دریافت که فرهنگ سازمانی قوی‌تر موجبات پیشرفت بیشتر دانش‌آموزان را فراهم می‌سازد. کریستوفر (Christopher, 2008) نشان داد که از نظر آماری بین اخلاق حرفه‌ای تربیت و موفقیت دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. پرایس (Prica, 2008) بر مطالعه نقش فعالیت‌های بهسازی حرفه‌ای به عنوان یک منبع در توانمند سازی معلمان توجه کرده و بر رابطه معلم و دانش آموز و بهبود جو مدرسه جهت سوق دادن دانش‌آموزان به سوی دستاورد مطلوب متمرکز شده است. نتایج مطالعه پرایس نشان می‌دهد که شیوه‌های موثر توسعه حرفه‌ای (که یکی از مؤثرترین آنها اخلاق حرفه‌ای است)، بر ادراک معلمان در مورد روابط معلم و دانش‌آموز تأثیر گذاشته و منجر به بهبود جو مدرسه و به تبع دستاورد مطلوب دانش‌آموزان می‌شود.

جیمز (James, 2012) در پژوهش خود بر روی معلمان که در کمیته‌های آموزش حرفه‌ای (PLC) شرکت کردند و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به این نتیجه می‌رسد که بین اخلاق حرفه‌ای معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارتباط مثبتی وجود دارد به این معنی که با افزایش اخلاق حرفه‌ای در بین معلمان یادگیری و انگیزه پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد. مولنر و همکارانش در پژوهشی با عنوان رابطه بین شبکه‌های همکاری معلمان و انگیزش دانش‌آموزان و نقش واسطه باورهای خود کارآمدی جمعی معلمان که در کشور هلند انجام شد به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های همکاری بین معلمان باعث افزایش اثربخشی معلمان شده که این به نوبه خود با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان همراه است (Moolenaar et al, 2012: 251-262).

میکونن و همکارانش (Mikkonen et al, 2015 : 669-682) در مطالعه ای کیفی (مصاحبه چهره به چهره با دانشجویان پرستاری) به ارزیابی رابطه بین تجارب دانشجویان پرستاری از همدلی اساتید (به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اخلاقی)، پرداخته و به این نتیجه رسیدند که افزایش همدلی بین اساتید و دانشجویان، یادگیری و توسعه حرفه‌ای را تقویت نموده و تأثیر مثبتی بر توسعه حرفه‌ای دانشجویان پرستاری و محیط یادگیری می‌گذارد. سان و لی وود (Sun & Leithwood, 2015: 499-) در مطالعه خود به ارزیابی تأثیر رهبران آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان از طریق تأثیر بر احساسات و تمایلات معلمان پرداخته‌اند. آنها بر چهار مؤلفه (اعتماد- تعهد - همکاری با دیگران- رفتار شهروندی سازمانی) که اثرات قابل توجهی بر یادگیری جمعی دانش‌آموزان متمرکز شده و دریافتند که بین اعتماد و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان ارتباط مثبت وجود دارد. دارا بودن تعهد بالا در بین معلمان تأثیر قابل توجهی در پیشرفت و یادگیری دانش‌آموزان داشته و مؤلفه‌های همکاری و تعهد در موفقیت دانش‌آموزان مؤثرند.

برخی از پژوهش انجام شده در نظام تربیتی ایران به صورت مستقیم یا غیر مستقیم به متغیرهای اخلاقی متمرکز گشته است. بهرامی و رضوان (۱۳۸۳) در پژوهشی دریافتند که بین ساختار طبقاتی، روش آموزشی معلم، روابط عاطفی درون مدرسه و نظام ارزشی مدرسه با انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. روابط عاطفی درون مدرسه و نظام ارزشی مدرسه روابط متعامل و دوسویه با متغیرهای اخلاق حرفه‌ای معلمان دارند. لواسانی و کیوانزاده (Lavasani, Gholamali, M., & Keivanzadeh, 2007) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین متغیرهای جنسیت، درستی تکالیف (تعهد اخلاقی معلمان در ارائه تکلیف درست)، آموزش مادران، دخالت والدین در انجام تکلیف و وسایل کمک آموزشی با انگیزه پیشرفت رابطه معنادار وجود دارد. زاهد بابلان و معینی کیا (Zahed-babolan & monikia, 2010) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که از کل جریان تعاملی کلاس به هنگام تدریس، بیشترین سهم مربوط به سخنرانی و توضیح درس از سوی معلم و کمترین سهم مربوط به درک و قبول احساس فراگیران از سوی معلم بوده است و بین مولفه‌های تعاملی معلم - دانش‌آموزان در جریان تدریس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۱): برخی از مطالعات تجربی در زمینه روابط متغیرهای اخلاقی و انگیزش پیشرفت تحصیلی

محقق	اهداف، شیوه پژوهش و جامعه تحقیق	یافته‌های تجربی / پیامدها
پرایس (۲۰۰۸)	اهداف: مطالعه توسعه نقش حرفه‌ای و تأثیر آن بر روابط معلم و دانش‌آموز در فضای مدرسه - شیوه پژوهش: توصیفی - همبستگی.	داده‌ها نشان داد که شیوه‌های مؤثر توسعه حرفه‌ای، بر درک معلمان در مورد حضور روابط معلم و دانش‌آموز که منجر به بهبود جو مدرسه می‌شود، اثرگذار هستند.
کریستوفر (۲۰۰۸)	اهداف: مطالعه تأثیر آموزش اخلاق به مدیران مدارس بر موفقیت دانش‌آموزان شیوه پژوهش: همبستگی جامعه تحقیق: ۱۱۱ مدیر مدرسه ابتدایی در آمریکا	رابطه معناداری بین آموزش اخلاق و موفقیت گزارش شده دانش‌آموزان وجود دارد.
جیمز (۲۰۱۲)	اهداف: تحلیل مشارکت معلمان در کمیته‌های آموزش حرفه‌ای و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. شیوه پژوهش: موردی - یک دبیرستان در آیووا	با تقویت اخلاق حرفه‌ای معلمان یادگیری و انگیزه پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد.
مولنر و اسلیگرز (۲۰۱۲)	اهداف: مطالعه نقش شبکه‌های همکاری معلمان در بهبود انگیزش دانش‌آموزان شیوه پژوهش: همبستگی جامعه تحقیق: ۵۳ مدرسه ابتدایی کشور هلند	عضویت در شبکه‌های همکاری بین معلمان باعث افزایش اثر بخشی فعالیت آنها و اصلاح رفتار در زمینه آموزش شده که به نوبه خود بر انگیزش و موفقیت بیشتر دانش‌آموزان در تحصیل مؤثر بوده است.
میکنون و	اهداف: ارزیابی رابطه بین همدلی اساتید با توسعه	افزایش همدلی بین اساتید و دانشجویان،

یادگیری و توسعه حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد و تأثیر مثبتی بر توسعه حرفه‌ای دانشجویان پرستاری و محیط یادگیری می‌گذارد.	حرفه‌ای و پیشرفت تحصیلی شیوه پژوهش: کیفی جامعه تحقیق: دانشجویان پرستاری	همکاران (۲۰۱۵)
دارا بودن تعهد بالا در بین معلمان تأثیر قابل توجهی در پیشرفت و یادگیری دانش‌آموزان داشته و مؤلفه‌های همکاری و تعهد در موفقیت دانش‌آموزان مؤثرند.	اهداف: ارزیابی تأثیر رهبران آموزشی بر یادگیری دانش‌آموزان شیوه پژوهش: مطالعه طولی جامعه تحقیق: دانش‌آموزان و معلمان مدارس	سان و لی وود (۲۰۱۵)
بین مؤلفه‌های تعاملی معلم - دانش‌آموزان در جریان تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.	اهداف: بررسی وضعیت تعامل کلامی معلمان با دانش‌آموزان و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. شیوه پژوهش: توصیفی و همبستگی جامعه تحقیق: کلیه‌ی معلمان و دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان اردبیل	زاهد بابلان و معینی کیا (۲۰۱۰)
بین متغیرهای جنسیت، درستی تکالیف (تعهد اخلاقی معلمان در ارائه تکلیف درست)، آموزش مادران، دخالت والدین در انجام تکلیف و وسایل کمک آموزشی با انگیزه پیشرفت رابطه معنادار وجود دارد.	اهداف: بررسی رابطه فعالیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت، هوش هیجانی و متغیرهای بافتی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شیوه پژوهش: همبستگی جامعه تحقیق: کلیه‌ی معلمان و دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهرستان اردبیل	لواسانی و کیوان زاده (۲۰۰۷)

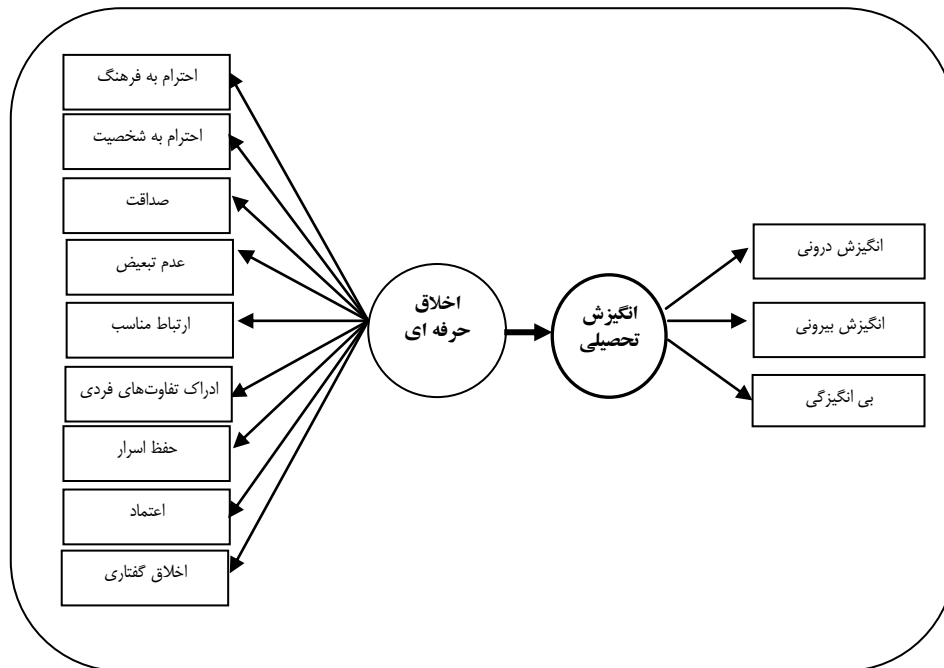
روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش به لحاظ جمع‌آوری داده‌های پژوهش از نوع توصیفی و طرح پژوهش از نوع طرح‌های همبستگی چند متغیری می‌باشد که در آن روابط بین متغیرهای اخلاق حرفه‌ای و انگیزش پیشرفت مورد تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهرستان دورود در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ که مشتمل بر ۵۳۰۰ دانش‌آموز می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران شامل ۶۰۰ دانش‌آموز بوده که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده است.

ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش به شرح زیر می‌باشد: ۱- پرسشنامه ارزیابی اخلاق حرفه‌ای معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان دارای ۳۴ گویه و ۱۰ مؤلفه است که مؤلفه‌های آن شامل (احترام به شخصیت و کرامت انسانی، حفظ اسرار دانش‌آموزان، اخلاق گفتاری، اهمیت دادن به نظرات دانش‌آموزان، احترام به فرهنگ‌های مختلف و عدم تحقیر، اعتماد، برقراری ارتباط مناسب، توجه به تفاوت‌های فردی، داشتن صداقت، عدم تبعیض) می‌باشد. پایایی این پرسشنامه از طریق ضریب آلفای

کرونباخ ۰/۹۲۳ به دست آمده است. ۲- پرسشنامه ارزیابی انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان که دارای ۲۸ گویه در سه حیطه انگیزه درونی (۱۲ سؤال)، انگیزه بیرونی (۱۲ سؤال) و بی‌انگیزگی (۴ سؤال) می‌باشد. پایایی این پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمده است. روایی محتوایی هر دو پرسشنامه توسط متخصصین مورد تأیید قرار گرفته است.

در این پژوهش متغیرهای اخلاق حرفه‌ای معلمان به‌عنوان متغیر مستقل و متغیرهای انگیزش تحصیلی به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. جنسیت (مؤنث- مذکر)، نوع مدارس (برخوردار- نیمه برخوردار- برخوردار)، سن، سابقه خدمت و موقعیت جغرافیایی (شهری- روستایی) نیز به‌عنوان متغیرهای تعدیل‌گر در نظر گرفته شده است. مدل مفهومی پژوهش صورت شماتیک در شکل ۱ آمده است.

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش

این پژوهش در ۱۴ مدرسه (۷ مدرسه پسرانه و ۷ مدرسه دخترانه) به اجرا درآمد. برای انتخاب دانش‌آموزان، مدارس متوسطه اول شهرستان دورود در چهار منطقه برخوردار، ضعیف و روستایی گزینش شده و مدارس به شکل تصادفی انتخاب گردیدند. سپس از هر مدرسه سه کلاس (هر پایه یک کلاس) به‌صورت تصادفی انتخاب و سرانجام از هر کلاس ۱۵ دانش‌آموز و در مجموع از هر

مدرسه ۴۵ دانش‌آموز به شکل کاملاً تصادفی انتخاب شدند. اطلاعات به‌دست آمده از طریق پرسشنامه‌های ذکر شده در دو سطح توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و استنباطی (آزمون‌های آماری t تک‌گروهی و t دوطرفه، مستقل و ضریب همبستگی پیرسون و درجه آزادی (d.f) و معیار تصمیم (sig) و آزمون توکی) مورد تحلیل آماری قرار گرفته است.

یافته‌های پژوهش

الف) ارزیابی اخلاق حرفه‌ای

میانگین ارزیابی دانش‌آموزان از اخلاق حرفه‌ای معلمان خود در جدول (۱) نشان داده شده است. همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود می‌توان نتیجه گرفت که میانگین نمرات اخلاق حرفه‌ای معلمان در همه متغیرها بالاتر از حد متوسط (مقدار آزمون = ۳ متوسط) می‌باشد. همچنین نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (مقایسه میانگین نمونه یا میانگین فرضی) برای مقایسه میانگین متغیرهای اخلاق حرفه‌ای معلمان با میانگین مقیاس (۳) نیز نشان می‌دهد که مقدار تی مشاهده شده از مقدار تی مقادیر بحرانی با درجه آزادی متناظر آن، بزرگ‌تر بوده و فرض صفر در سطح اطمینان ۰/۹۹ (sig=0/000) رد می‌شود و اخلاق حرفه‌ای معلمان به طور معناداری از میانگین فرضی (مقیاس) بالاتر است.

جدول (۱): میانگین، انحراف معیار و مقدار تی متغیرهای اخلاق حرفه‌ای معلمان

SIG	درجه آزادی	T	مقدار آزمون	انحراف استاندارد	میانگین	متغیر
۰,۰۰۰	۶۰۰	۲۸,۸۲۳	۳	۰,۷۵۵۰۷	۳,۸۸۷۷	
۰,۰۰۰	۵۹۹	۲۱,۶۸۰	۳	۰,۹۳۰۳۹	۳,۸۲۳۵	حفظ اسرار
۰,۰۰۰	۵۹۸	۲۰,۵۳۶	۳	۰,۸۶۸۹۹	۳,۷۲۹۱	اخلاق گفتاری
۰,۰۰۰	۵۹۱	۱۸,۳۵۴	۳	۱,۲۶۲۹۵	۳,۹۵۲۷	اخلاق نقد
۰,۰۰۰	۵۹۸	۲۲,۰۳۸	۳	۱,۰۴۱۹۴	۳,۹۳۸۲	احترام به فرهنگ
۰,۰۰۰	۵۹۸	۱۰,۹۵۶	۳	۰,۹۷۲۷۸	۳,۴۳۵۴	اعتماد
۰,۰۰۰	۵۹۸	۲۰,۰۳۲	۳	۰,۹۷۳۴۲	۳,۷۹۶۷	ارتباط مناسب
۰,۰۰۰	۵۹۸	۲۲,۲۶۵	۳	۰,۹۱۳۵۰	۳,۸۳۱۰	تفاوت فردی
۰,۰۰۰	۵۹۸	۲۰,۳۴۸	۳	۱,۰۹۷۳۹	۳,۹۱۲۴	صداقت
۰,۰۰۰	۵۹۸	۱۵,۲۵۲	۳	۱,۱۴۶۱۰	۳,۷۱۴۲	عدم تبعیض
۰,۰۰۰	۶۰۰	۲۸,۵۴۰	۳	۰,۶۸۵۷۲	۳,۷۹۸۳	اخلاق حرفه‌ای

ب) ارزیابی انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

۱) میانگین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان: ارزیابی دانش‌آموزان از اخلاق حرفه‌ای معلمان خود در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود می‌توان نتیجه

گرفت که میانگین نمرات اخلاق حرفه‌ای معلمان در همه متغیرها بالاتر از حد متوسط (مقدار آزمون = ۳ متوسط) می‌باشد.

جدول (۲): میانگین، انحراف معیار و مقدار تی متغیرهای انگیزش تحصیلی بر اساس مقیاس والراند

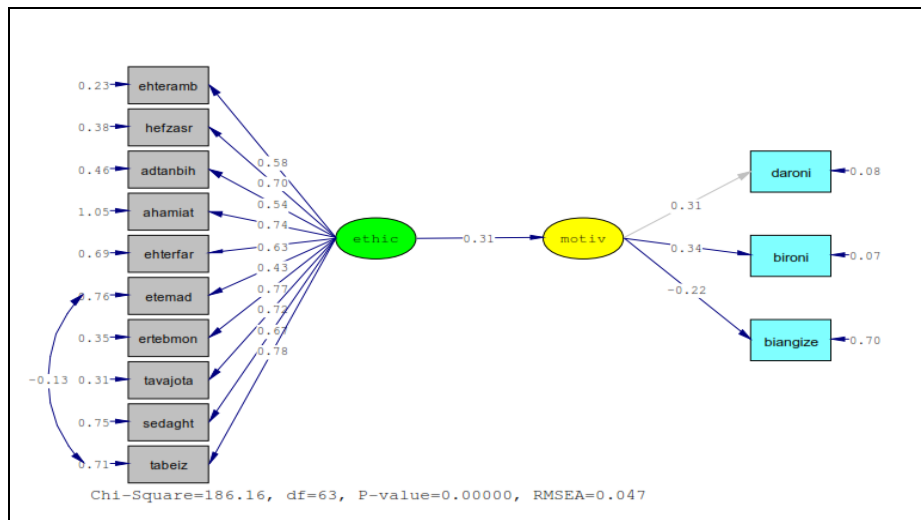
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین مقیاس	T	درجه آزادی	SIG
انگیزش بیرونی	۶۰۱	۴,۴۱۹۶	۰,۵۳۵۷۳	۳	۶۴,۹۶۰	۶۰۰	۰,۰۰۰
انگیزش درونی	۶۰۱	۴,۱۴۴۰	۰,۵۲۵۲۶	۳	۵۳,۳۹۳	۶۰۰	۰,۰۰۰
بی انگیزگی	۶۰۱	۲,۶۳۵۸	۱,۰۷۸۴۰	۳	-۸,۲۱۳	۶۰۰	۰,۰۰۰

همچنین نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای (مقایسه میانگین نمونه یا میانگین فرضی) برای مقایسه میانگین متغیرهای اخلاق حرفه‌ای معلمان با میانگین مقیاس (۳) نیز نشان می‌دهد که مقدار تی مشاهده شده از مقدار تی مقادیر بحرانی با درجه آزادی متناظر آن، بزرگ‌تر بوده و فرض صفر در سطح اطمینان ۰/۹۹ (sig=0/000) رد می‌شود و اخلاق حرفه‌ای معلمان به‌طور معناداری از میانگین فرضی (مقیاس) بالاتر است.

(۲) همبستگی متغیرهای مقیاس انگیزش تحصیلی: نتایج پژوهش نشان می‌دهد ضریب همبستگی پیرسون برای دو مؤلفه انگیزش بیرونی و درونی مثبت (و دارای مقدار برابر ۰,۵۹۵) می‌باشد و نشان‌دهنده ارتباط مستقیم می‌باشد. این در حالیست که هر دو مؤلفه مذکور با مؤلفه سوم یعنی بی انگیزگی دارای ضریب همبستگی منفی هستند و لذا بین انگیزش درونی و بیرونی با بی انگیزگی رابطه منفی معنادار وجود دارد.

ج) روابط متغیرهای اخلاق حرفه‌ای و انگیزش تحصیلی (مدل معادلات ساختاری)

شکل (۲) الگوی ارتباط متغیرهای اخلاق حرفه‌ای با متغیرهای انگیزش پیشرفت تحصیلی را نشان می‌دهد. میزان لامبدای متغیر پنهان بیرونی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای شامل: احترام به شخصیت ۰,۵۸ - حفظ اسرار ۰,۷۰ - عدم تنبیه و بیان الفاظ زشت ۰,۵۴ - اهمیت دادن به نظرات دانش‌آموزان ۰,۷۴ - احترام به فرهنگ‌های مختلف ۰,۶۳ - اعتماد ۰,۴۳ - برقراری ارتباط مناسب ۰,۷۷ - توجه به تفاوت‌های فردی ۰,۷۲ - داشتن صداقت ۰,۶۷ - عدم تبعیض ۰,۷۸ که از تجمیع این شاخص‌ها متغیر اخلاق حرفه‌ای شکل گرفته است. میزان لامبدای متغیر پنهان درونی مؤلفه‌های انگیزش پیشرفت شامل: انگیزه درونی ۰/۳۱ - انگیزه بیرونی ۰/۳۴ و بی انگیزگی منفی ۰/۲۲ می‌باشد که از تجمیع این شاخص‌ها متغیر انگیزه پیشرفت شکل گرفته است.

شکل (۲): مدل معادلات ساختاری بررسی رابطه بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای و انگیزش تحصیلی

برازش مدل

شاخص‌های برازش مدل معادلات ساختاری در جدول (۴) ارائه گردیده است. از آن‌جا که مقدار «شاخص نیکویی برازش» این مدل برابر با ۰/۹۳ می‌باشد می‌توان بیان کرد که این مدل برازش قابل قبولی با واقعیت دارد. میزان ضریب به‌دست آمده بیانگر اثر مستقیم مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای بر انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به میزان (۳۱٪) است. مؤلفه‌های عدم تبعیض و برقراری ارتباط مناسب بیشترین اثر گذاری افزایشی در متغیر انگیزش تحصیلی را نشان می‌دهد. بنابراین با ارتقا یافتن مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در معلمان، انگیزه به پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد.

جدول (۴): شاخص‌های مرتبط با برازش مدل

تفسیر	میزان	شاخص
مقدار پایین نشان از این است که برازش داده‌ها به مدل بهتر است.	۱۸۶,۱۶	X2
برازش عالی (ملاک بیش از ۰,۹۰)	۰,۹۳	GFI
برازش عالی (ملاک کم‌تر یا مساوی ۰,۰۵)	۰,۰۴۷	RMSEA
برازش عالی (ملاک بیش از ۰,۹۰)	۰,۹۲	NFI
مقدار پایین نشان از این است که برازش داده‌ها به مدل بهتر است.	۰,۱۲	RMR
برازش عالی (ملاک بیش از ۰,۹۰)	۰,۹۱	AGFI

با توجه به شش شاخص نیکویی برآزش می‌توان به برآزش مدل تدوین شده از یکسو و داده‌های تجربی از سوی دیگر، تأکید داشت. بنابراین انطباق مطلوبی بین مدل به تصویر درآمده و یا مدل ساختاری شده با داده‌های تجربی فراهم گردیده و می‌توان الگوی مناسب را برای ساختار مرتبط با انگیزش تحصیلی عنوان نمود. از این‌رو، با تأکید بر معادلات ساختاری، الگوی مناسب در زمینه انگیزش تحصیلی طراحی گردیده و برآزش مطلوب معرف الگو یابی معادلات ساختاری با تأکید بر مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای بر انگیزه تحصیلی است. در جمع‌بندی نهایی پژوهش حاضر، مطرح می‌شود که مدل پژوهشگر، از برآزش کاملی برخوردار بوده زیرا تمام شاخص‌های اصلی از ملاک‌های تعیین شده بیشتر یا نزدیک به آنهاست.

د) سایر نتایج پژوهش

مقایسه میانگین انگیزش تحصیلی در پایه‌های مختلف تحصیلی با آزمون واریانس یک‌طرفه نشان می‌دهد که دانش‌آموزان پایه نهم دارای بیشترین انگیزش تحصیلی هستند. مقایسه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر با استفاده از آزمون تی دو نمونه مستقل نشان می‌دهد میانگین انگیزش درونی، بیرونی و بی انگیزگی دختران و پسران تفاوت معناداری داشته و دختران دارای انگیزش تحصیلی بیشتری نسبت به پسران هستند. مقایسه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان بر مبنای مناطق آموزشی نشان می‌دهد که دختران روستایی دارای بیشترین انگیزش تحصیلی هستند و بعد از آن دختران سطح برخوردار شهری قرار دارند، این در حالیست که پسران منطقه روستایی دارای کمترین انگیزش تحصیلی هستند. ارتباط بین نمره اخلاق حرفه‌ای و متغیرهای آن با متغیرهایی همچون سطح تحصیلات، جنسیت و نوع منطقه نیز مورد پژوهش قرار گرفته است. نتایج آزمون t در ارتباط با میانگین نمرات پاسخگویان در خصوص اخلاق حرفه‌ای نشان می‌دهد که دختران نمره اخلاق حرفه‌ای بالاتری از پسران به معلمان داده‌اند. ارتباط بین اخلاق حرفه‌ای با پایه دانش‌آموزان، با آزمون واریانس یک‌طرفه (ANOVA) نشان می‌دهد که دانش‌آموزان پایه هشتم کمترین مقدار را به اخلاق حرفه‌ای معلمان خود داده‌اند. احترام، اعتماد و عدم تبعیض متغیرهایی از اخلاق حرفه‌ای هستند که دارای تفاوت میانگین معنادار در بین معلمان شهری و روستایی دارند. نتایج نشان می‌دهد که دانش‌آموزان روستایی نمره بالاتری به سه مؤلفه مذکور داده‌اند. همچنین متغیرهای حفظ اسرار، گفتار کلامی، اعتماد، عدم تبعیض دارای اختلاف میانگین معناداری در معلمان سطوح برخوردار، متوسط، ضعیف و روستایی هستند به طوری که مؤلفه حفظ اسرار در مناطق ضعیف نسبت به متوسط و منطقه روستایی کمتر است. همچنین درباره اخلاق گفتاری در مناطق برخوردار بیشترین مقدار را داراست و میانگین عدم تبعیض در معلمان مناطق برخوردار کمتر از معلمان مناطق ضعیف است.

بحث و نتیجه‌گیری

اخلاق حرفه‌ای به‌عنوان مهم‌ترین متغیر پیش شرط در توسعه پایدار در سازمان مختلف مورد توجه مجریان، سیاست‌گذاران و پژوهشگران تربیتی بوده است. مطالعات متعددی در سازمان‌های آموزشی به حوزه اخلاق حرفه‌ای پرداخته‌اند و اخلاق حرفه‌ای سایستگذاران، مدیران و مجریان تربیت مورد توجه قرار گرفته است. این پژوهش با این مفروضه که "تبلور اخلاق حرفه‌ای در رفتار، پندار و گفتار معلم موجب غنای عاطفی-ارزشی محیط یادگیری شده و موجبات رشد دانش‌آموزان را فراهم می‌آورد" طراحی و اجرا گردید.

اگر چه در تعاریف نظری و به تبع عملیاتی سازه اخلاق حرفه‌ای معلمان اتفاق نظر وجود ندارد اما احترام به شخصیت دانش‌آموزان، حفظ اسرار آنان، عدم تنبیه و پرهیز از کاربرد الفاظ ناپسند، اهمیت دادن به نظرات دانش‌آموزان، احترام به فرهنگ‌های مختلف، اعتماد، برقراری ارتباط مناسب، توجه به تفاوت‌های فردی، داشتن صداقت و عدم تبعیض بین دانش‌آموزان در حوزه تعریف مفهومی اخلاق حرفه‌ای معلمان قرار دارند اگرچه تمام متغیرهای ممکن در اخلاق حرفه‌ای را پوشش نمی‌دهد.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بین اخلاق حرفه‌ای معلمان (به‌عنوان بازیگران اصلی نظام تربیتی) و انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان (دینفعان اصلی نظام تربیتی) رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد. نتایج این پژوهش با بخشی از نتایج پژوهش‌های پرایس (۲۰۰۸)، کریستوفر (۲۰۰۸)، جیمز (۲۰۱۲)، مولنر و اسلیگرز (۲۰۱۲)، میکونن و همکاران (۲۰۱۵)، سان و لی وود (۲۰۱۵)، غلامعلی لواسانی و کیوانزاده (۲۰۰۷) و زاهد بابان و معینی کیا (۲۰۱۰) همخوانی دارد.

تمرکز اصلی پژوهش بر ارزیابی روابط بین اخلاق حرفه‌ای و متغیرهای انگیزش پیشرفت تحصیلی است؛ اما نتایج جالب توجه دیگری در این پژوهش وجود دارد. بالا بودن انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دختر روستایی و پایین بودن انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان پسر روستایی از نتایج قابل تأمل در این پژوهش است که با نتیجه دیگری در این تحقیق "میانگین اخلاق حرفه‌ای معلمان زن به‌طور معناداری از معلمان مرد بیشتر است." همخوان است. متغیر اخلاق حرفه‌ای "حفظ اسرار" در مناطق روستایی و غیربرخوردار ضعیف ارزیابی شده است، شاید در تبیین این نتیجه بتوان گفت که معلمان در این مناطق از ناحیه والدین و اجتماعات محلی احساس نظارت و کنترل اجتماعی کمتری را نسبت به معلمان شهری و برخوردار ادراک می‌کنند، هر چند این مفروضه نیازمند پژوهش جداگانه‌ای است. همچنین ارزیابی اخلاق حرفه‌ای در بعد اخلاق گفتاری (عدم‌استفاده از الفاظ ناپسند) نیز نشان می‌دهد معلمان در مدارس ضعیف و غیربرخوردار کمتر اخلاق گفتاری را رعایت می‌کنند. ممکن است معلمان این مناطق نیز یک چنین ارزیابی نسبت به اخلاق کلامی دانش‌آموزان این مناطق داشته باشند. لذا مطالعه همبستگی نتایج ارزیابی اخلاق حرفه‌ای معلمان و دانش‌آموزان توسط همدیگر جالب توجه خواهد بود.

به‌طور کلی نتایج پژوهش بیانگر نقش معنادار اخلاق حرفه‌ای معلمان در متغیرهای انگیزش تحصیلی فراگیران است. اگرچه این نتایج با مبانی نظری و پیشینه تجربی متعددی همخوان است اما تطبیق این نتایج و تعمیم‌پذیری آنها به دلایل زیر با محدودیت‌هایی مواجه است:

نکته اول به رویکردهای و روش‌های گوناگون پژوهش در این حوزه بر می‌گردد که موجب مقایسه‌ناپذیری نتایج این تحقیقات می‌شود. استفاده از روش‌های متنوع کمی، کیفی و آمیخته مقایسه‌پذیری نتایج را با اشکال مواجه می‌کند.

نکته دوم به شکاف بین سطح تئوری (سازه) با سطح تجربی و متغیر مربوط است که موجب تعاریف عملیاتی متفاوت در تحقیقات مختلف می‌شود. به‌طوری‌که در برخی از مطالعات اخلاق حرفه‌ای در سازه‌های جو سازمانی (پرایس، ۲۰۰۸) همدلی و عواطف (میکونن و همکاران، ۲۰۱۵) و تعهد (سان و لی وود، ۲۰۱۵) و غیره مطالعه شده است. حال آن‌که این متغیرها در سازه‌های دیگری نیز استفاده شده است.

نکته سوم به ارزیابی و ابزارهای ارزیابی سازه‌های پژوهش مربوط می‌شود. در این پژوهش اخلاق حرفه‌ای معلمان با استفاده از پرسشنامه و توسط دانش‌آموزان انجام گرفته است. با این استنباط که ارزیابی دانش‌آموزان با توجه به این که معلم در حضور دانش‌آموز نسبت به حضور مدیران و همکاران آزادانه و در محیط طبیعی رفتار می‌کند، ارزیابی اخلاق حرفه‌ای و به تبع نتایج پژوهش از روایی قوی برخوردار است با این وجود همبستگی بین ارزیابی دانش‌آموزان، خود ارزیابی، ارزیابی والدین و ارزیابی همکاران می‌تواند نتایج پژوهشی معتبری ارائه دهد اگرچه ساخت ابزار هم ارز برای همه ارزیابی‌کنندگان چالش‌برانگیز است.

منابع

- Ames, C. (1987). The enhancement of student motivation, *Advances in motivation and achievement*, 5: 123-148.
- Ames, C., Ames, R. (1984). Goal structures and motivation. *The Elementary School Journal*, 85(1): 39-52.
- Ames, C., Archer, J. (1988). Achievement goals in the classroom: Students' learning strategies and motivational processes, *Journal of educational psychology*, 80(3): 260.
- Aylworth, A.J. (2012). Professional learning communities: An analysis of teacher perception in a PLC and the relationship with student academic achievement. (Ph. D., Iowa State University).
- Bahrani, M. (2005). A study of secondary students' academic motivation and the predictive factors. *Journal of Social Sciences & Humanities*, 4(22): 114-125 [in Persian].
- Deci, E. L. (1992). The relation of interest to the motivation of behavior: A self-determination theory perspective, In K.A., Renninger, S. Hidi, A., Krapp (Eds.), *the role of interest in learning and development*, pp. 43-70.
- Evans, B.J., Currie, D.C. (1997). Pickwell's Binocular Vision Anomalies. *Investigation and Treatment. Optometry & Vision Science*, 74(12): 982.
- Gholamali-Lavasani, M., Keivanzadeh, M. (2007). Relationship between academic activity, emotional intelligence achievement motivation and academic achievement among high school students. *J Psychol Educ*, 37(1): 99-133.
- Gilligan, C. (1987). Adolescent development reconsidered. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1 (37): 63-92.
- Hughes, C., Jones, D. (2010, January). Hughes, C. (2008). A relationship among public school leadership, ethics, and student achievement. In *National Forum of Educational Administration & Supervision Journal* (Vol. 27, No. 2).
- Mikkonen, K., Kyngäs, H., & Kääräinen, M. (2015). Nursing students' experiences of the empathy of their teachers: a qualitative study. *Advances in Health Sciences Education*, 20(3): 669-682.
- Miltiadou, M., Savenye, W.C. (2003). Applying social cognitive constructs of motivation to enhance student success in online distance education. *Educational Technology Review*, 11(1): 78-95.
- Moolenaar, N.M., Slegers, P. J., Daly, A.J. (2012). Teaming up: Linking collaboration networks, collective efficacy, and student achievement. *Teaching and Teacher Education*, 28(2): 251-262.
- Noddings, N. (1988). An ethic of caring and its implications for instructional arrangements. *American journal of education*, 215-230.
- Price, B.P. (2008). Teacher perceptions of the impact of professional development and teacher-student relationships on school climate. ProQuest.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*, 55(1): 68.
- Shapiro, J.P., Stefkovich, J.A. (2005). Viewing ethical dilemmas through multiple paradigms, J. Shapiro & Stefkovich. *Ethical leadership and decision making in education: Applying theoretical perspectives to complex dilemmas*, 10-26.
- Shapiro, J.P., Stefkovich, J.A., Gutierrez, K.J. (2014). Ethical decision making. *Handbook of Ethical Educational Leadership*, 210.
- Smith, J.W. (2007). The organizational correlates of journalists' ethical values.
- Sun, J., Leithwood, K. (2015). Direction-setting school leadership practices: A meta-analytical review of evidence about their influence. *School Effectiveness and School Improvement*, 26(4): 499-523.
- Vallerand, R J., Blssonnette, R. (1992). Intrinsic, extrinsic, and amotivational styles as predictors of behavior: A prospective study. *Journal of personality*, 60(3): 599-620.

-
- Vogel, L. (2012). Leading with hearts and minds: Ethical orientations of educational leadership doctoral students. *Values and Ethics in Educational Administration*, 10(1): 1-12.
- Zahed-babolan, A., monikia, M. (2010) A study of the status of teacher-student verbal interaction during teaching and its relation with academic achievement of primary school students in Ardabil City. *Jornal of educational sciences*, 111-126:(2)17.
- Zarabian, F., Farajollahi, M., Pour, Z.Y., Seresht, A.A.S. (2015). The Relationship between Teachers' Personality Types and Female High School Third Graders' Achievement Motivation in Mashhad.